

ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ ЯК ПОКАЗНИК КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ

Огаренко Тетяна Анатоліївна

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецький державний
університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

Вступ. Мовлення фахівців будь-якої галузі характеризується низкою вимог, з-поміж яких визначальною можна вважати правильність мовлення. Від ретельного добору мовних засобів і їхньої відповідності літературним критеріям залежить розуміння почутого/прочитаного й ефективність комунікації.

Мета роботи – проаналізувати критерій «правильність мовлення», зокрема лексична нормативність, в аспекті трактування загальної культури фахівця.

Результати та обговорення. Правильність мовлення корелює з поняттям нормативність, тобто правильне мовлення повинно відповідати нормам сучасної української літературної мови. У свою чергу в психолінгвістичному плані правильність мовлення виступає ланцюжком до формування толерантного, культурного сприйняття мовлення іншої особи.

Правильність мовлення не є індивідуальною рисою особистості. Відповідність/невідповідність нормам визначається через суспільно-культурні традиції, які сформувалися за певний період і закріпилися. Необхідне загальне для певної спільноти розуміння, яке мовлення можна вважати правильним. П. С. Дудик наголошував: «Правильність є базовим рівнем культури індивідуального й колективного, народного мовлення» [1].

Можна погодитися з думкою фахівців, що «рівень правильності мовлення досягається із засвоєнням основних норм (орфоепічних, лексичних, граматичних, стилістичних) літературної мови. Стилiстична виразність і комунікативна доцільність спираються на правильність. Проте без дотримання

інших вимог, за якими формуються такі комунікативні якості мови, як точність, логічність, ясність, чистота, виразність, різноманітність, багатство та естетичність виражальних засобів, правильності мови не досягти» [3, с. 22].

За правильності мовлення стає комунікативно доцільним, іншими словами, співрозмовники досягають комунікативної мети. Особливої ваги дотримання норм набуває в мовленні правників, оскільки від точності висловлення думки залежить інколи доля людини.

Спостереження за мовленням фахівців правничої сфери засвідчує, що найчастотнішими є порушення лексичних норм, що зумовлено, у першу чергу, мовними контактами.

Мовні контакти з росією призвели до формування в мовленні українців стійких помилок – уживання росіянізмів, що є результатом інтерференції. Такі слова мають однаковий звуко-буквений склад в обох мовах, однак відрізняються значеннями. Наприклад, у мовленні юристів часто трапляється вислів «відмінити рішення», у якому слово «відмінити» калькується з російської. Доречним українським варіантом слова із значенням «визнати недійсним, припинити дію чогось» є лексема «скасувати». Штампованим є вираз «вина не доказана». Хоча в українській мові є слово «доказ», але в такому лексичному сполученні правильним є відповідним «не доведена».

Причиною неправильності мовлення, зокрема з погляду лексики, може бути недостатня освіченість, яка також спричинює семантичну невправність, що надалі ускладнює розуміння сказаного. Наприклад, володіння синонімічним рядом сприяє формулюванню однієї й тієї ж тези по-різному, і це уможлиблює налагодження контактів з представниками різних груп населення. На це звертає увагу й Н. Стратулат: «Використання лексичних одиниць відповідно до їх значення, зафіксованого в словниках, і варіантів слововживання становить основу не просто грамотного мовлення, а й такого, яке зрозуміле для більшості. Оскільки правник як фахівець має справу з різними верствами населення (юридичний фах має високий ступінь соціолізованості), від того, як він зможе розкрити, донести зміст сказаного, залежить успіх у його професійній

діяльності» [2, с. 3].

Фахове оточення також має вплив на формування правильного мовлення юриста. Наскільки вимогливим й нетерпимим буде оточення до порушень нормативності, настільки вироблятиметься навичка контролювати своє мовлення. Тому соціальний чинник формує/не формує в мовця потребу дотримання правильності мовлення – однієї з ознак культури мовлення.

Висновки. Таким чином, дотримання літературних норм сприяє правильності мовлення фахівця, зокрема правника. Тривалі мовні контакти, недостатня освіченість, байдужість фахового оточення можуть спричинити появу помилок, які впливають на ефективність комунікації.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Дудик П. С. Стилїстика української мови. URL : <https://litmisto.org.ua/?p=5607> (дата звернення: 08.08.2024).
2. Стратулат Н. Питання лексичної норми в мовленнєво-професійній діяльності. URL : http://www.apfn-journal.in.ua/archive/31_2020/part_2/42.pdf (дата звернення: 09.08.2024).
3. Царьова І. В., Грицай І. О. Культура професійного мовлення юриста : навч. посібник. К. : «Хай"Тек Прес», 2017. 140 с.